

Յայտնի է որ ասիէ առաջ ընդհա-
նուր տրոց ինչդոյն կարգադրութեանը
համար Քաղաքական ժողովը կողմնակէ
յանձնաժողով մը կազմուած և յանձնա-
ժողովն ալ տեղեկադիր մը շինելով Քա-
ղաքական ժողովը մատուցած էր : Քա-
ղաքական ժողովը քանի մը մանր գիտա-
դութեամբ պայն ընդունելէ ետև՝ մայիս
ճին Րնդհանուր ժողովը հաւանութեա-
նը ներկայացուցած էր, բայց նոյն նստին մի-
ընդհանուր տրոց ինչիկը վերջնական լու-
ծում մը չկրցաւ առնուլ, որովհետև այլ
և այլ գիտողութիւններ, երբեք վրան ել-
առաջարկուեցաւ որ Քաղաքական ժո-
ղովն ինք կրկին նոյն տեղեկադիրն աւրէ

քաղաքին մէջ կազմուած ընդարձակ ըն-
կերութիւնէն դատ, այս օրերս Առաքել
մէջ ալ ուրիշ ընկերութիւն մը հաստատ-
ուեցաւ «Օսմանեան դանձալին ընկե-
րութիւն» անուամբ:

Այս վերջին ընկերութեան դրամագը-
րուն է մէկ միլիոն անգղիական լիւրա, 20
հազար բաժնի վաճ, իւրաքանչիւր բաժնի
նը 50 լիւրա:

Արդատին է նոյնպէս Տաճկաստանի
հարստութեանց արքիւնները մշակել, այն
է երկաթուղեաց և կառուցողաց շինու-
թեան ձեռնառու ըլլալ, հանքեր բանեցը-
նել, անհոյս երկիրները մշակել: Բայց զը-
կառուարացեալ որչափ որ կարելի է՝ Տաճ-
կաստանի մէջ բանագլխի մշակութիւնը
քաջալերել՝ մշակողներուն կանխիկ դրամ
տալով:

Այս ընկերութեան կերպրոտներին
Առաքել պիտի ըլլայ. բայց արդէն Ա.
Պաշտ մէջ ալ ճիշդ մը բացած է, որուն
վարչական անօրէնութեան նախագահ ըն-
տրուած է Թոմարեան մեծապատիւ Արիկ
աղան, ընդհանուր անօրէն անուանած է
Պ. Սթէֆանո Մաքրոքորատթօ, և գոր-
ծակալ անօրէն եղած է Պ. Միշէլ Թի-
մոնի:

Արիւնաւորութիւն յուն 2 թուով
գրուած նամակ մը կը ծանուցանէ թէ այս
տարի շերամատածութիւնը դժբաղդաբար
յաջող արդիւնք մը չէ ունեցել հոռետե-
րուն վատաւորութեանը պատճառաւ:

Մինչև յայտն եղած հետաքրտու-
թիւններէն յայտնի եղեր է, որ նոր և թաց
խողովին արդիւնքը հազիւ 260—270 հա-
զար օխայի կը հասնի, որ ըսել է նախորդ
տարիուանին կէսը, ըստ որում այդքան
թաց խողովը չորացած ժամանակ հազիւ
85—90 հազար հօխայ կը մնայ, որուն 50
հազարը քաղաքին մէջ եղած մետաքսի
չորս գործարաններուն պիտի լցը գործած-
ւելով, փոխադրութեան համար ընդ ա-
մենը 35—40 հազար հօխայ խողով կը մնայ:

Նոյն նամակը կը յաւելու թէ այս
տարի Տեմոթիքօի, Սուֆիլի, Բիւփիլի,
Բարարուներ, Օրթաքէօյի, Մուռ-
տաֆա փաշայի կողմէն ալ շերամը չէ
յաջողեր, և հազիւ նախնիքաց տարուան
մէկ երրորդին չափ արդիւնք առնուեր է:

Թաց նոր խողովին արդէն վաճառքի
եղած է, և տասանորդը գնողին վրայ ը-
լալով հօխան 26—27 մինչև 28 դուրուշի
կը ծախուի եղեր:

Հերթէր Թաշլըմ քաղաքին յունիս
21 թուով Բուռնի տՕր խանին գը-
ւած նամակն մը մէջ կը կարդանք, թէ
Բուռնիի դաւառաց կոյսերական քննիչ
Ա. սեմ. Նէփտէթ էֆէնտին յիշեալ քա-
ղաքը երթալուն, տեղւոյն բնակիչներն
իրենց դարմագա՛ Բաշու աղային և մի-
տիրներուն դէմ բողոք մատուցելու են, և
հետեւաբար գայմագա՛, երկու միւսին,
դատաւոր մը և բաղմաթիւ պէյեր բան-
ապկուեր են տրութեան ստանկերը փա-
նելուն և հասարակաց ունեցած պարտ-
քերին չվճարելուն համար:

Այս քննութիւններն ընկու համար
Ա. սեմ. Նէփտէթ էֆէնտին Եֆէնի բա-
ղայի դաւառին կառավարիչ Ե. քարալը
Մուսթաֆա փաշայի որդի Մահմուտ
փաշան Թաշլըմ կանչել է, և քանի մը
յանձնաժողովներ կազմելով բոլոր եղած
տարատախտութիւնները մանրամասն քննու-
թեան տակ ձգել է: Միայն Թաշլըմայի
մալ միւտերին 200000 դրամ չէ գործու-
թեան անխառնութեան տակ է եղեր,
նամանագէս բոլոր ուրիշ պաշտօնատար-
ներն ալ քիչ շատ յանցանքով ամառ-
տանեալ: Այս անձինքը թէ՛ հարկերէ,
թէ՛ փոխադրութեան ծախքերէ, թէ՛ ու-
տեստէ, թէ արտաքայ կարգի ծախքերէ,
վերջապէս ամեն բանէ խորք են, և ար-
դէն մեծ գումարներ մանեկ սկսել են տե-
րութեան դանձը:

Գաղղիոյ լրագրաց մէջ կը կարդանք
թէ բոլոր Գաղղիոյ մէջ մէկ միլիոն, 860
113 շուն կայ 1863 տարի ալ և ալ տեսա-
կ և անցեալ 1863 տարի մէջ կառավա-
րութիւնը հինգ միլիոն 461116 Ֆրանք

տուրք տուեր է անոնցմէ:

Ուստի «Նիփի» Նիփօրօտ քա-
ղաքը՝ որ Ալբուրայի ամենէն երեւելի տա-
նախաճառներէն մէկուն կերպրոտներէն է,
յուն 16 խնամադրին հրդեհի մը զոհ եղեր է:
Արտիկ սկսել է բաղմաթիւ հիւղերէ
որոց մէջ գանուած մեծագումար վաճառք
այն է երկաթ, յաւնապակի, կահ կարա-
սիք, մորթեր, գորգեր, պտուղներ և այլն
և այլն, հոյ ճարտիկ եղեր են:

Նոյնպէս քաղաքին թատրոնը, տան
և վեց պանդոկ և ուրիշ բաղմաթիւ շէն-
քեր այրել միմիկ դարձեր են: Ըստ որում
կրակը սաստիկացուց հովի մ'արձարե-
լով՝ մէկ քանի ժամու մէջ չորս հազարա-
մէթրոս անդ տարածուեր է և առաջին
տուներու համար եղած ամեն ջանք սղար-
դիւն եղեր են:

Եղած վնասն անհաշուելի է:

Այլեւ Օրթադիւլէն յունիս 20
թուով հետեւեալը կը գրեն մեզ:

Մտաւորաւ վաճառք մը որ անցեալ տարի
չիրամի հիւանդութիւններէն գիւղիս մէջ ալ
պատահելով բոլոր բնակչաց անողորմելի աղ-
քատութեան մ'ապառնալիք է՝ ընէր, Աստու-
ծոյ անհուն մարդասիրութեամբ և Զանիւք
գիւղիս մէջ հաստատուած բարեկամաց ըն-
կերութեան մը ներկայ տարւոյս մէջ բարե-
քելով յուրախութիւն որով համայն աղքա-
տիւրաց ձեռք հաղորդելու փութացինք, յիշեալ
ընկերութեան նախագահին ու իր արդիւնքը մի-
անդամայն նշանակելով:

Ինչպէս ամեն տեղ՝ նոյնպէս ալ այս կող-
մըր չեքամին հիւանդութիւններն «քիւլէմէ
և քարատագան» ըստածներն են, որոնք
վորձառութեամբ ստուգուելով կը պատահին
երբեմն երկրորդ անգամ չապիկը փոխելէն
վերջը, և երբեմն ալ բոժոժ կապուել հա-
սած կէտին: Ուստի այս հիւանդութիւնները
որքան Նիփի միջոց և ուրիշ նահանգաց մէջ
տարներէն ի վեր ճարակելը, և հետեւապէս
չերամատածներուն ապագիւն ըլլալին լսե-
լով յուսահատած էինք, բայց եւ այնպէս ան-
հաւատալի կը թուէր մեզ, ըստ որում եւ ոչ
ատեն մը կէշէի նահանգիս՝ նա մամաւանդ
Միշագիւղիս մէջ պատահած էր:

Մակայն անցեալ տարի երբ այն վնասա-
կար հիւանդութիւնը գիւղիս մէջ ալ տարա-
ծելով, օժանդ իրենց չեքամները բոլորովին
թախելէն, օժանդ ալ հաղիւ 0 55 կամ 40
դոս բաժոժ կըցան առնել, նոյն ատեն անո-
ղքերի աղքատութեան երկիւղն զմեզ պա-
շտեց, ըստ որում գիւղաւորացիս գիւղիս ը-
նակիւնքն այնու և եթ կարող կրնան ը-
լալ արաւոր պարէնին հոգալու: Ուստի այս
յուսահատական վտանգը՝ ընկի Միշագիւղի
ու թիւ բարեւէր անձանց (որոնք չեքամագոր-
ծութեան մէջ առաջինները սեղուած են) ու-
չադրութիւնը գրաւելով, զեւ չըմակայները
չերամի գործը չլրացած, անմիջապէս վտան-
քին առաջին անգամ մարդասիրութեամբ,
ընկերութիւն մը կազմելով աստ եւ անդ ցը-
ւեցան չեքամ առողջ հոռետի համար բոժոժ
գանելու նպատակաւ, զոր բարեբաղդաբար
զանելով, ապագային համար երեսուն հօխայի
չափ հոռետ պատրաստեցին և տեղւոյս հա-
տարակութեան վտանգին:

Գոհութիւն Պատուոյ, որ ներկայ տար-
ւոյս մէջ ալ յիշեալ ընկերութեան ջանքն ա-
պարդիւն չեկնելով քաջաբերութեան զոյիւ-
ջափ, որովհետեւ հոռետըր հիւանդութիւնէ
զերծ ըլլալով ըստի բոժոժներ հիւանդին,
և այն արդատաւոր կերպով, ուստի որոնք
որ յիշեալ հոռետներէն բացած էին չեքամին,
յաջողեցան իրենց աշխատութեանց մէջ ըն-
կերութեան օգուտն ու չաճ իրօք վայելե-
լով: Այս օգուտը վայելողները բաղմաթիւ են
և չենք ուզել մի առ մի յանուանէ յիշել,
միայն ի թէ կապածող մը գտնուի, կրնայ գիւ-
ղիս հոռետագայիներէն ճիշդը խմանալ:

Մակայն այս յաջողութիւնն ինչպէս ը-
սինք, ընդհանրապէս չէ. որովհետեւ եղան
ոմանք որ առանց ուշադրութեան այլ և այլ
տեղերէ հոռետ գնելով, անցեալին պէս դարձ-
եալ ոմանք 0 55—40 առին, ոմանք ալ բո-
լորովին ապարդիւն եղան: Արդ այն բարեկե-
պատակ ընկերութիւնն անցեալին մէջ իր ար-
դիւնքը անսկիւրով, այս տարի ալ ապագային
համար պիտի աշխատի անձանցով առողջ
հոռետի բոժոժ գանելու բաղձանօք, և ար-
դէն կան շատեր որոնք ի քաջալերութիւն
ընկերութեան իրենց հարկաւոր եղած հոռետ-
տերուն ստակը կանխիկ վճարելով, կը լինու-

րեն որ կարելի եղածին չափ օր յառաջ իր
գործոյն սկզբնաւորութիւնն ընէ:

... Խմբագիր Մասիս պատուական
լրագրոյ:

«Քաղաքակցաց սղագախական և
ուսողական վրայ վտահ ըլլալով, քաջա-
յոյս էի որ հիւղերորոք նամակագրոցա-
կան բարեկարգութեան և յառաջադիմու-
թեան համար անոնց ի գործ դրած բաղ-
մարդիւն ջանից և զօլանի անձնանու-
րութեան արձագանք պիտի ըլլար, բայց
զժբարդաբար յաւօք արտի կը հարկադ-
րիմ յայտնել որ հարկաւոր տղայոց բա-
րոյական և մտաւորական կրթութեան
ծառայող չենք աւելի խանդարուեր է
այս օրերս: Արդին իրաւունքը պաշտպա-
նել որչափ սրբազան է, այնչափ անհրա-
ժեշտ պարտականութիւն է անոր աչաց
առջև դնել իւր պահապանութիւնները, ու
րոնց հետեւանքը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ
եղծումն իրեն բարոյական կացութեան:
Խնդիր մը երբ ընդհանուրին օգտին և բար-
ւոյն կը վերաբերի, բնական է որ անոր
վրայք գրելու և խօսելու համար անա-
չատ քննադատութեան հետեւելու է. ըստ
որում ժողովուրդ մը շարժորդել՝ որ է
անոր պահապանութիւնները ծածկել, աւելի
թշնամի գործ է, քան թէ անոր օգտին և
բարեւոյն ծառայող արտի մը դրացում:

Չեք պատուական լրագրոյ միջոցաւ
հրատարակուած նամակներէն ակնդիւ-
կելուց, որ ձեր ապրիլական շնորհն ամե-
նայն գոռչութեամբ ծառայեցուցած եմ
քաղաքակցաց ամեն կարգի և ամեն սա-
տիճանի բարոյական և մտաւորական դար-
դալան և ընկերական վիճակի կատարե-
լութեան, որպէս զի Ալբուրայ ընդհա-
նուր աղգին հետ ունենայ այն կարեւոր կը-
ցորդութիւնը, ինչպէս մարմնոյ կազմու-
թեան ամբողջութիւնն իր անդամոց ան-
թերի կատարելութեամբ: Այս ողին ու
նպատակն անոնց մէջ տարածելու համար
ինչ առաջնորդ ընտրեցի ընդհանուրին շա-
հր պաշտպանները սրբազան պարտակա-
նութիւնը, ինչպէս և կուսակցութիւն-
ները միացնող հաշտարար սկզբունքը:
Ըստ որում այս ինչ կամ այն ինչ կու-
սակցութեան կողմը բռնել անոր կամա-
սոր իրաւունքներն առանձնակի պաշտպա-
նել, պատճառ է ընկերութեան միաբա-
նական ոգւոյ քոյքայինս: Քաղաքակցա-
ցն ուշադրութեան ներկայացնելով ընդ-
հանուր աղգին զարգացման և ազգայնու-
թեան ողջոյն պահպանութեան խնդիրը,
ջան ի գործ դրած է իրենց զգալ տալ
որ եթէ այլ ևս յապաղէին անոր պահան-
ջած միջոցները չզործադրել, փոխանակ
յուսոյ՝ կործանումն պիտի պատրաստէ մե-
զի համար: Այս նկատմամբ մեր դպրոցի
ցաւալի վիճակը նկարագրելով, թախան-
ձանք կը յորդորէի քաղաքակցիներս որ
ազգին ապագայ բարօրութեան ծառա-
յոյ չենք իրական յառաջադիմութեան
ձանքուն մէջ մտընելու համար օրինաւոր
դատարարակութեան սկզբունքներն անոր
մէջ ընդունին, և չթողուն այնչափ հա-
րկաւոր սղագրի անպտուղ դրութեան
զոհ ըլլալ:

Մինչդեռ ուրիշ դաւառաբանի
աղգայինք ընկերութիւններ կը հաստա-
տեն ուսման միջոցներն աւելի ընդարձա-
կելու համար, երբ Արին, Ահաբիա,
Օմիււնիա, և այլ ուրիշ դաւառներ եր-
կու սեռն անխորի կրթելու և ուսուցա-
նելու համար դպրոցներն օրինաւոր դաս-
տարակութեան սկզբունքով կը բարե-
կարգեն, և արդէն իրենց ջանից արդիւ-
նաւորութիւնն աղգային լրագրաց մէջ կը
կարդամք, ինչո՞ւ ուրեմն Ալբուրայիքս
որ հայարնակ գիւղաւոր դաւառներէն մե-
կը կը կազմենք, քաղաքակրթութեան մեր
վրայ դրած պարտքերը սիրով կատարելու
չպիտի փութամք: Ինչո՞ւ համար աղգին
բարեւոյն և օգտին համար մեզի բաժնի ին-
կած ծառայութեան դերը ճշդիւ կատա-
րելու անխորի պիտի դանդաղեցնէ: Եթէ
մանկաւոյն բարոյական և մտաւորական
կրթութեան հոգ ամենի աղգին մը ընկե-

րական դարձացման պատճառ ըլլալով երկ-
նից յաւիտեական վարձատրութեան և
մարդկային աղբի արտաբռնելու երախտագի-
տութեան և շնորհակալութեան արժա-
նանայ, ուրեմն ինչպէս պիտի կարենանք
զմեզ արդարացնել, երբ մեր անխորի
թեամբը պատճառ ըլլանք բարոյական կո-
րուտեան հարկաւոր սղայոց, սինգե-
րաց Փրիչին առջև՝ որ մանկաւոյն եղած
փերք ինչ բարեւոյն ուղղակի իրեն եղած կը
համարէ:

Այս պատմականաւորութիւնը
Աստուածային և մարդկային օրէնք մեր
վրայ դրած ըլլալով անկէ փախչել անհնար է:
«Աղբի մը անհասանելու մէջ եղած
կաղակցութիւնն այն ատեն սերտիւ հաս-
տատեալ է, երբ յարաբերութեանց մէջ
իրարու դէմ ելնող գողափախները լու-
սաւոր սկզբանց արդիւնքն ըլլան: և երբ
այն մեծ ընտանիքն իւր մէջ ունենայ այն
զօրաւոր տարրը՝ որ կը կազմէ զմեզ քա-
ղաքակրթութեան կատարելութեամբ:

Այս այնչափ հարկաւոր է ընկերական
կեանքին դաշնաւորութեան համար, որ
ծնողք առանձնակի Աստուածային և մարդ-
կային օրինաց համեմատ պարտաւոր են ի-
րենց տղայքը կրթել բարոյական և մտա-
ւորական հրահանգք, որպէս զի ամեն
անհատ մարդկային ընկերութեան մէջ ար-
ժանաւոր և օգտակար անդամակցութիւն
ունենայ: Բայց ինչպէս անաքինութիւն-
ները միշտ իրենց դէմ կրկնակի մոլու-
թիւններ ունեցել են, նոյնպէս անարժան
ծնողքներ ընկերութեան մէջ չեն պահ-
սիր, որոնք իրենց տղայքը ամեն բարե-
մասնութեան զոհելով՝ ընկերութեան
անպիտան անդամներ կը պատրաստեն ի
նախատես մարդկութեան:

Մեր աղբ թէպէտ և մեծ փոթ-
ուելի իւր ընկերական զարգացման համար,
բայց մինչև յայտն իւր մէջ կը պահեմ
պարտուց ձանաչողութեան և գործադ-
րութեան սկզբունքը՝ զոր Մահմանդութե-
ան իրաւունքները մեր խոջի և սրբ-
աի մէջ տպաւորեց, և ազգերինս օրինու-
համար զմեզ պարտաւորեց այն ամեն մի-
ջոյններուն գործադրութեան անձուէր ը-
լալ, որոնք հայ ընկերութեան բարոյական
և մտաւորական զարգացման կը ծառայեն:
Անձնանուրութեան գովել օրինակներ
մեր մէջէն չեն պիտի, բայց զժբարդա-
բար հայ արմերը դեռ բոլորովին հաստա-
տամուրթեամբ տոգորուած չեն: Թէ ա՞ր
հաստատամուրթիւնը մեր կամեցողու-
թեան հետ համագոր ըլլալ, ո՞րքափ մեր
ընկերութիւնը յառաջ գացած պիտի ը-
լար քաղաքակրթական բարեմասնութեամբ:
Մեր ձեռնարկութիւններն արդարեւ ի
սկզբան սրտերու զգացումները աքաղա-
ման կը յուզեն, բայց երբ անոնք գոր-
ծադրութեան ձանքուն մէջ կը մանեն և
յառաջադիմութեան յոյսեր ցոյց կուտան,
եռանդը հետոյհետէ կը պոկուի և գրաց-
մամբ զեղեալ սիրտերը կը թանկն:

Ապագէն մեր քաղաքի անցեալ պատ-
մութիւնը բեղմնաւոր է ի մասին ազգա-
սիրական արդեանց որոց զօլանի յիշատա-
կութիւնները բաւական ապացոյց են քա-
ղաքակցաց, որ իրենց հարք իբրեւ ճշմա-
րիտ հայ՝ մինչև անգամ գաղղիս ամբողջ
նիւթական պիտոյքն ամիսներով նուիրած
են յօգուտ աղգին և հայրենեաց: Եւ
այս իսկ է որ մեր հայրերը իրենց պարտ-
քը ամենայն հաստատամուրթեամբ կա-
տարելու մասին նշանաւոր եղան անանկ
ժամանակ մը՝ յորում քաղաքակրթութե-
ան թշնամիներն ամեն տեղ կը օերմու-
նէին մեծամեծ դժուարութիւններ և ա-
ռաւել արեւելքի մէջ, ուր ազգաց ընկե-
րութիւնը բոլորովին եղծման երթակաց է-
ղած էր: Այսօր ընդհանուրապէս հին և
նոր աշխարհի բոլոր աղբերը ժամանակին
յարուցած շարժման հետ մէկտեղ դէպ ի
քաղաքակրթութիւն կը դիմեն: և հայ
աղբը Օսմանեան բարեկեան կոյսու-
թեան շնորհիւ Մահմանդական գրու-
թեան մէջ մտած է: Քաղաքակրթութե-
ան այս կենսատու տարրը հայ ընկե-
րութեան մէջ մանեկն յետոյ, մեր աղ-
գին զարգացման միջոցներն այնչափ դի-

Օգնական Խմբագիր Խմբագիր-Տնօրին
Ա. Մ. ԳԵՈՐԳԵԱՆ Կ. Ս. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՄ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. ՊՕԼԻՍ ՁԻՆԻԼԻ ԽԱՆ